

Список використаних джерел:

1. Барановська Л. В. Навчання студентів спілкування на заняттях з основ психології та педагогіки // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2002. - № 2. - С. 32 - 43.
2. Беленька Г. В. Становлення фахівця в умовах навчання: монографія / Г. В. Беленька. - К.: Світлич, 2006. - 304 с.
3. Долинська Л. В., Уварова Ю. В. Особливості усвідомлення стильового спілкування майбутніми вчителями // Проблеми загальної та педагогічної психології. Зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. - К.: 2004. Випуск 2. - с. 104 - 110.
4. Литвиненко С. А. Теоретико - методологічні засади підготовки майбутніх учителів до соціально - педагогічної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора. пед. наук / НПУ імені М. П. Драгоманова / С. А. Литвиненко. - К., 2005. - 40 с.
5. Уварова Ю. В. Особистісні детермінанти стильових особливостей педагогічного спілкування майбутніх педагогів // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологія. - К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. - № 3 (27). - с. 199 - 205.

Резюме. В статті розглядаються теоретико-методологічні аспекти розвитку комунікативних способностей у студентів – майбутніх педагогів, експериментально досліджено вищеуказану проблему. Крім того, в статті проаналізовано сутність педагогічного спілкування як форми навчального взаємодіяння, співпраці педагога і студентів, яке формує соціально-психологічний клімат, атмосферу професійної діяльності.

Ключові слова: комунікативні здібності, педагогічне спілкування, професійна компетентність, комунікативна культура педагога.

Summary. The article deals with the problem of pedagogical communication in the process of educational work. The author defines the professionally important qualities of pedagogical communication and analyzes the conditions and mechanisms of forming of psychological basis of effective educational communication.

Key words: communication skills, pedagogical communication, professional competence, communicative culture teacher.

УДК 37.016..[17+165.12]

Д.М.СПІВАК

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ МОРАЛІ ТА МОРАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Резюме. У статті розглядається проблема моральної свідомості, морального розвитку особистості. Визначена актуальність даної проблеми для сучасного суспільства, яке знаходиться в пошуку нової моральної парадигми. Проаналізовані основні теоретичні концепції вивчення моралі в історичній ретроспективі. Показано плюралістичність думок, різноманітність поглядів на становлення моральної свідомості та самосвідомості на різних історичних етапах розвитку цивілізації. Проаналізовано зв'язок між суспільними відносинами та становленням моральності особистості. Розкрито сутність сучасних підходів до розв'язання проблем моральності. Визначено чинники та фактори, які впливають на становлення моральної свідомості та самосвідомості в процесі розвитку особистості, серед яких визначальними є вплив вихователів (батьків, вчителів) на дитину, їх вміння знаходити підходи до вирішення питань морального вибору і навчати цьому дітей, вплив соціальних інститутів на розвиток особистості. Розглянуто підходи до розвитку моральної свідомості в онтогенезі. Визначено, які умови, механізми та чинники впливають на розвиток моральної свідомості в дошкільному, молодшому шкільному, підлітковому та юнацькому віці.

Ключові слова: моральний розвиток, моральна самосвідомість, моральні норми, свідомість, виховання.

Постановка проблеми. Проблема розвитку моральної свідомості була актуальною в усі історичні періоди, що знайшло своє відображення в науковій спадщині людства. Провідні філософські та психологічні наукові школи розглядали питання формування моральної свідомості та самосвідомості як одне із фундаментальних питань становлення особистості. Але при всій багатоманітності підходів до вирішення проблеми чимало питань, що стосуються морального становлення, потребують глибинного аналізу, що детерміновано та обумовлено розвитком суспільства і тими вимогами, яке воно висуває до особистості, яка розвивається.

Мета. Провести аналіз теоретичних підходів до вивчення моралі та моральної самосвідомості і визначити як еволюціонує мораль в онтогенезі особистості.

Виклад основного матеріалу. Проблема становлення моральної свідомості та самосвідомості особистості можна вважати є однією із ключових проблем психології, педагогіки та інших наук, які вивчають особистість та суспільство. В різні періоди розвитку людської цивілізації (від античності до сучасного суспільства) існували різноманітні підходи до визначення моралі та моральності, які відображали погляди суспільства на дану проблему. В даній статті робиться спроба проаналізувати еволюцію понять «мораль»,

«моральність» та чинники, які впливають на становлення моральної свідомості та самосвідомості в процесі розвитку особистості.

Погляди на мораль в античному світі вирізнялися плюралістичністю. Сократ пов'язував мораль з доброчесністю. На думку філософа доброчесність – це знання про те, що є дійсно добрим, що дає можливість людині служити суспільству, а не лише собі. Філософ Демокріт вважав, що вищим критерієм моральності є почуття обов'язку, яке формується в процесі навчання та виховання. Важливого значення Демокріт приділяв трудовій діяльності, вважаючи, що лише в праці людина здатна на чудові речі. Платон вважав, що моральні норми дитина починає засвоювати тоді, коли починає розуміти слова, і саме в процесі навчання та виховання відбувається розвиток моралі особистості. Моральність людини є набутою якістю і досить часто вступає в протиріччя із вродженою якістю – прагненню до задоволення.

Античний філософ Аристотель вважав моральність надбанням душі, а її розвиток розглядав як правильне виховання двох якостей особистості – задоволення і страждання. Становлення моральних цінностей залежить від того, чи уникає (або домагається) людина страждання або задоволення. «.. почуття задоволення виникає з немовлячого віку і зростає разом з нами, і тому важко позбутися від цієї пристрасті». [1, с. 67]. На думку Протагора моральність встановлюється людською спільнотою і залежить від правил та норм певного народу в певну епоху, внаслідок чого моральні правила відмінні у різних народів. Епікур вважав, що доброчесність тільки тоді має місце, коли призводить до добра, а метою всіх живих істот є щастя. Задоволення є початок і мета щасливого життя – це і є перше і природне добро. В античній філософії моральне виховання обумовлювало освітній процес, під час якого педагог навчав хорошим манерам і добру. Важливим для виховання дитини також було соціальне оточення [5, с.45]. У давньоримській філософії важливого значення надавалось ролі держави у процесі становлення особистісних цінностей, в тому числі і моральних норм. Громадянський обов'язок кожного не можна було відділити від обов'язку морального. Діонісій Катон вважав, що людина повинна обмежувати свої бажання, поважно ставитись до батьків, рідних та оточуючих, цінувати дружні стосунки з іншими людьми. Публій Сір в праці «Сентенції» стверджував, що мораль людини визначається у її вчинках та стосунках з іншими людьми, особливо з друзями.

Суспільна мораль середньовіччя тісно переплітається з релігією та християнською етикою. Базовими цінностями людини стають цінності християнські – любов до ближнього, взаємодопомога і взаємопідтримка, християнська любов, милосердя, співчуття та всепрощення. Основні ідеї щодо становлення моралі особистості можна простежити в працях провідних теологів та філософів середньовіччя - Августина Аврелія, Фоми Аквінського, Григорія Богослова, Ансельма Кентерберійського, П'єра Абеляра. Моральним законом, вищим благом для Августина Аврелія є Бог. Порядок, створений богом абсолютний. Божественному, небесному філософ протиставляє земне, що на його думку є другорядним, недосконалим. По своїй природі людина слабка і мораль людини залежить від того, наскільки вона може відступити від земного, та наблизитись до Божественного.

Розвиток особистості за Фомою Аквінським відбувається шляхом удосконалення двох конструктів індивіда – душі та тіла. Душа людини самосуца, проте сама по собі не є "повною" людиною, вона реалізується завдяки тілу. Моральність людини полягає у дотриманні певного порядку. Моральні чесноти є якостями характеру людини, є частиною душі. До головних моральних якостей особистості філософ відносив розсудливість, помірність, мужність. Погляди Ф.Аквінського знайшли своє відображення в філософській течії – неотомізмі, який ґрунтується на ідеї гармонії віри і розуму. Моральна особистість повинна керуватись важливим правилом – потрібно робити добро і уникати зла. В період епохи Відродження погляди на розвиток моралі зазнають трансформації і провідне місце займає принцип гуманізму, в якому людина вважається вінцем божественного творіння. Принцип гуманізму поєднав в собі як теологічні постулати Середньовіччя, так здобутки античної філософії. Цей принцип знайшов свій прояв не тільки в філософських концепціях, але і в мистецтві. Найяскравіші представники епохи Відродження – Данте Аліг'єрі, Петрарка – в своїх творах окреслили бачення моралі як можливість здійснення особистістю вільного вибору та необхідність пізнання сенсу життя. В подальші періоди розвитку суспільства проблема морального становлення особистості залишалася однією з провідних. Серед філософів, які вивчали проблеми моралі, можна виділити Ф.Бекона, Ж.Ж.Руссо, І.Канта, Г.Гегеля. Ф. Бекон є одним із творців концепції природної сутності моралі. В своїх працях вчений аналізував прояви моралі, розвиток моральних якостей, головним з яких вважав обов'язок, альтруїзм, доброту. Ж.Ж.Руссо розглядав мораль в площині суспільних відносин. Його цікавило як і який державний устрій може сприяти моральному розвитку особистості. Великого значення філософ надавав вихованню. В праці «Еміль, або про виховання» Ж.Ж.Руссо наголошує, що в процесі виховання можна навчити чеснотам та почуттям, а до дитини потрібно ставитись з повагою, розвивати її природні здібності та інтереси, моральний розвиток можна поєднувати з фізичним.

Німецький філософ І.Кант вважав, що мораль повинна відігравати важливу роль в житті людини, оскільки моральний закон, який є основою обов'язковості, повинен містити в собі абсолютну необхідність. Уявлення про закон, яке є тільки у розумної істоти, може складати те благо, яке називають моральним. Важливим також у розумінні моралі є знання про те, як людина виконує свій обов'язок, чи дійсно діє виходячи із почуття обов'язку, і чи мають ці дії моральну цінність. Іноді люди не знають реальної основи тих чи інших своїх дій та вчинків, присвоюючи більш благородні спонукальні мотиви, хоча для пізнання моральної цінності потрібно розуміти не тільки вчинки, які ми бачимо, але і внутрішні принципи, яких ми не бачимо. Дж.С.Міль, розглядаючи проблему моралі, вважав, що мораль та моральні цінності не є вродженими, інтуїтивними,

незмінними, а навпаки, набутими та таким, що змінюються. Найвищою метою моральної поведінки є прагнення до щастя. Дії людей справедливі в тій мірі, в якій вони збільшують щастя [7, с.5]. Г.Гегель розглядав мораль у контексті категорій «право» і «мораль». Ці категорії являють собою етапи розвитку об'єктивного духа. Право - це реалізована зовнішня свобода. В праві виражається воля особистості, яка прагне до задоволення своїх власних інтересів. На відміну від права, мораль, за Г.Гегелем, відповідність загальному. Він розглядає дану категорію як здатність людини здійснювати оцінку вчинків, як своїх власних, так і інших людей. Мораль пов'язана з поняттям відповідальності.

Сучасні теорії моралі із розвитком суспільних відносин позитивно вплинули на генезу поняття «мораль», вивівши його за рамки філософського тезаурусу. Поняття «мораль» в сучасних концепціях розглядається в контексті поняття «цінності», «ціннісні орієнтації» тощо. Крім цього мораль стала предметом вивчення не тільки етики чи філософії, але і психології, соціології, антропології. Для теорії екзистенціалізму важливого значення набуває проблема свободи. І мораль особистості повинна бути підпорядкована і взаємоузгоджена зі свободою. За словами Ж.-П.Сартра «Людина – це свобода». Екзистенційна етика пропонує концепт морального плюралізму, який полягає в тому, що можна або змінити власні моральні принципи, або зберегти чесність моральної позиції перед загрозою будь-якого рівня. Екзистенційна мораль протистоїть будь-яким формам колективізму і стає персоніфікованою мораллю.

Психоаналітична концепція передбачає, що мораль особистості залежить від взаємовпливу на неї свідомого та несвідомого, а також від того, яка воля (воля до смерті чи руйнування з одного боку, воля до життя та творення з іншого) буде превалювати і визначати поведінку людини. На думку представників психоаналітичної концепції, зокрема Е.Фрома, може існувати два типи моральної орієнтації: непродуктивний і продуктивний. Непродуктивний тип орієнтації спрямований на бажання до накопичування. На відміну від непродуктивного типу, продуктивний тип полягає в розвитку та вдосконаленню закладених в кожній людині внутрішніх здібностей. Моральний розвиток є ознайомлення дитини з моральними засадами суспільства, вироблення у неї певного шанобливого ставлення до усталеної системи духовних цінностей і правил соціального співіснування.

Такий процес, на думку Ж.Піаже, призводить до якісної перебудови особистості людини і вироблення у неї почуття „морального реалізму”, в результаті чого людина починає діяти за засвоєними правилами, незалежно від того важко їй це робити чи ні. Згідно Л.Колбергу моральний розвиток проходить три рівні – предконвенційний, конвенційний та постконвенційний. Предконвенційна мораль зорієнтована на прямі зовнішні наслідки, де провідну роль відіграють аверсивні (покарання) чи позитивні (нагорода) ефекти. Конвенційна детермінується інтерналізованими нормами та цінностями. Постконвенційна мораль орієнтується як на соціальне узгодження, так і на етичні принципи. Прагматизм пов'язує моральні поняття з інтересами, потребами, практичною користю. Д.Дьюї вважав, що критерієм моральності повинна виступати практична доцільність. Поняття добра та зла позбавляються метафізичних вимірів, стають суто практичними проблемами. З точки зору суб'єктивізму виділяють чотири види етичного суб'єктивізму, що визначають, які сторони моралі зазнають суб'єктивістської інтерпретації, а саме:

- Практичний розум. Всі розумні основи для вчинків визначаються суб'єктивними бажаннями.
- Моральна вимога. З точки зору суб'єктивізму моральна вимога не має об'єктивного, надлюдського статусу і тому не є обов'язковою.
- Оціночне судження. Існує зв'язок між установками особистості і значенням оціночних суджень.
- «Добро» для особистості. «Особисте добро» залежить від установок і бажань особистості.

На думку одного з представників теорії етичного фікціоналізму Ричарда Джойса моральні судження і поняття не можуть бути раціонально доведені і не мають субстанціональних аналогів, тобто оцінки та імперативи не мають денотата у вигляді субстанціонального добра, обов'язку тощо. В той же час, духовні утворення можуть бути органічною та стабільною частиною суспільної свідомості, передаватися з покоління в покоління, реально впливати на життя людей, виконувати важливі соціальні функції.

Основна ідея етичного конструктивізму полягає у запереченні дескриптивності логіки моралі і права. Предметом дослідження з точки зору етичного конструктивізму має бути вивчення походження моральних принципів та норм, а також віднайдення їх джерела. При цьому моральними цінностями виступають конструкти розуму. Л.І.Ліпкіна вважає що, моральний досвід дитина накопичує завдяки ставленню до праці, яке формується в процесі взаємодії з однолітками та дорослими. В ході такої взаємодії дитині вказують, що потрібно бути вимогливим не тільки до інших, але і до себе, бути чутливим до власних прорахунків та відхилень від загальноприйнятих правил, знаходити мужність визнавати їх [6, с.11]. За А.М.Прихожан в основі морального виховання лежить процес засвоєння моральних норм та принципів, які були вироблені суспільством та відображають потреби людей та суспільства. Поведінку, яка відповідає моральній нормі, морально вихована людина сприймає як таку, що відповідає самій сутності особистості, її «Я». На думку М.Й.Боришевського моральні цінності проявляються як гуманні ідеали у міжлюдських стосунках. До таких цінностей можна віднести: доброту, справедливість, толерантність, щирість, сумлінність, власну гідність, відповідальність, принциповість [3, с. 22]. І.Д. Бех вважає, що мораль дитині спадково не задається, вона виховується. Виховання є загальною формотворчою основою морально-духовного розвитку особистості [2, с.125]. Враховуючи важливу роль виховання у розвитку моральної свідомості особистості варто простежити генезу моралі в онтогенезі. Період дошкільного віку можна вважати початковим в становленні особистості. Саме в це час формується характер, ставлення до себе, до оточуючих, засвоюються моральні норми поведінки. Засвоєння моральних норм

відбувається в процесі взаємодії з дорослими завдяки спілкуванню. Процес морального становлення в дошкільному віці має наступні характеристики:

1. Уявлення про моральні норми здійснюється під час безпосереднього спілкування дитини з дорослим. При цьому дитина потребує не тільки отримання формальних уявлень про норми поведінки, але і повинна виконувати спільну діяльність з дорослим та отримувати позитивну оцінку власних дій та вчинків. Дорослий для дитини є еталоном норм і дитина співставляє свої дії чи дії однолітків з цим еталоном.

2. Моральні почуття. В дошкільному віці формуються внутрішні етичні інстанції, що обумовлює прагнення виконувати моральні норми не через те, що це вимагають дорослі, а тому, що це приємно самій дитині. В період дошкільного дитинства у дитини формується такі моральні якості:

почуття власної гідності; почуття сорому (дитина ніяковіє, якщо вчинить щось неправильно або невдало); почуття обов'язку (проявляється у виявленні турботи до однолітків та близьких, чуйності, симпатії).

3. Звички моральної поведінки. Виховання дитини має будуватися на тому принципі, що моральні вчинки та дії мають стати звичкою (якщо ще не усвідомленою, то принаймні розуміння того, що виконання певного морального вчинку та дії має приносити користь та насолоду).

4. Формування ієрархічності мотивів. Моральне виховання передбачає становлення у дитини системи домінуючих мотивів, що відповідають моральним нормам і визначають її стосунки з оточуючими людьми. Дитина повинна розуміти, що лежить в основі її дій та вчинків, чим вони обумовлені, які можуть бути наслідки. Все це може бути досягнуте в тісному спілкуванні з дорослим.

Важливо, що процес залучення дитини до моральних цінностей починається з періоду дошкільного дитинства. Визначальною є роль дорослого, який формує уявлення дитини про норми моралі та є взірцем таких норм. У молодшому шкільному віці процес становлення моральної свідомості набуває характеру усвідомлення моральності вчинків та дій. Відбувається засвоєння моральних норм поведінки, починає формуватися суспільна спрямованість особистості. Моральна свідомість молодших школярів еволюціонує з I до IV класу. Моральні знання та судження стають більш усвідомленими, різносторонніми, узагальненими. Для учнів I-II класів властиво робити моральні судження на основі власної поведінки, тоді як для учнів III-IV класів у структурі моральних суджень важливу роль відіграє аналіз вчинків інших людей, більшого впливу набуває прочитана художня література, перегляд кінофільмів. Моральна поведінка дітей стає більш самостійною, діти можуть робити вчинки не очікуючи вказівок дорослих. Особливість даного вікового періоду полягає в розвитку вольової регуляції поведінки, що безумовно впливає і на моральні судження, і на моральні вчинки дитини. Крім іншого, на процес морального становлення особистості в молодшому шкільному віці впливає формування моральної самооцінки. При неправильному вихованні у дитини може бути сформована або низька, або висока моральна самооцінка, що в результаті може ускладнити процес соціалізації особистості, призвести до внутрішніх чи зовнішніх конфліктів. Завдання вихователів (батьків, вчителів) полягає у створенні умов для формування адекватної моральної самооцінки. Важливо, що молодший шкільний вік є сенситивним у засвоєнні моральних норм і формуванні адекватної моральної самооцінки.

У підлітковому віці моральні уявлення характеризуються тим, що у дітей формуються власні моральні погляди та переконання. Завдяки розвитку пізнавальних процесів, їх поглибленню діти краще розуміють зв'язки, мотиви своїх власних вчинків та вчинки інших людей. Зміни у розумінні моралі торкають багатьох аспектів: здатності із різних позицій відображати власний образ «Я», переосмисленні нормативно-ціннісного само ставлення, моральної саморегуляції поведінки. Але при всіх позитивних змінах, мотиви моральної поведінки підлітка не є сталими: під впливом інших людей діти здатні змінювати свої переконання. Ці особливості необхідно враховувати в процесі виховання та спільної діяльності з дітьми підліткового віку [4, с. 78]. В юнацькому віці моральна свідомість набуває рис, які властиві моралі дорослої людини. Юнаки мають чітке уявлення про мораль і прагнуть діяти у відповідності із засвоєними ними моральними нормами. Свою роль відіграє зростання критичності мислення, коли не все, що декларує дорослий сприймається абсолютно. Особистість в юнацьку віці прагне до створення власного образу «Я», знаходження власного місця в соціумі, рефлексивності поведінки.

Висновки. Аналіз наведених вище концепцій морального розвитку особистості засвідчив, що проблеми моралі були і залишаються актуальними в усі історичні періоди, особливо в період коли відбувається трансформація суспільних відносин. Вирішального значення у становленні моральності відіграє навчання і особистість вихователя. В процесі навчання та виховання необхідно спрямовувати зусилля не тільки на здобуття знання про мораль, але і забезпечити можливості до продуктивного засвоєння цих знань, щоб вони стали моральними потребами і відповідним чином детермінували діяльність та поведінку особистості.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Нікомахова етика / Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια. - К.: Аквілон-Плюс, 2002. - 480 с.
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості. / І.Д.Бех // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - С. 124-129.
3. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М. Й. Боришевський // Цінності освіти і виховання: наук.-мет.зб. / [За ред. О. В. Сухомлинської]. - К.: Вид-во АПН України, 1997. - С. 21-25
4. Специфіка становлення моральної самосвідомості підлітків як умови їх

5. особистісного зростання/ І.С.Булах, М.І.Заяць//Проблеми сучасної психології. – 2012. - №16 . - С. 75-84
6. Марру А.И. История воспитания в античности. / А.И.Марру- М.: Греко-латинский кабинет, 1998. – 425с.
7. Липкина А.И. Психология ребенка и формирование нравственных компонентов его мировоззрения. / А.И.Липкина //Вопросы психологии. – 1980. - №1.
8. Mill J.S. Utilitarianism/J.S.Mill - Boston., 1899. – 150 с.

Резюме. В статье рассматривается проблема морального сознания, морального развития личности. Определена актуальность данной проблемы для современного общества, которое находится в поиске новой моральной парадигмы.

Проанализированы основные теоретические концепции изучения морали в исторической ретроспективе. Показано плюралистичность подходов, различность взглядов на формирование морального сознания и самосознания на разных исторических этапах развития цивилизации. Проанализировано связь между общественными отношениями и формированием нравственности личности. Раскрыто суть современных подходов к решению проблем нравственности.

Определены факторы, которые влияют на формирование морального сознания и самосознания в процессе развития личности, среди которых определяющим есть роль воспитателей (родителей, учителей) на ребенка, их умения находить подходы к решению вопроса морального выбора и обучить этому детей, влияние социальных институтов на развитие личности.

Рассмотрено подходы к развитию морального сознания в онтогенезе. Определены условия и механизмы, которые влияют на развитие морального сознания в дошкольном, младшем школьном, подростковом и юношеском возрасте.

Ключевые слова: моральное развитие, моральное самосознание, моральные нормы, сознание, воспитание.

Summary. The article examines the problem of moral awareness and moral development of a person. It was determined the actuality of the following problem for the modern society, which is in a search of a new moral paradigm.

It was analyzed the basic theoretical concepts of morality in historical perspective. It was shown the pluralistic character of approaches, the diversity of views on the formation of moral awareness and self-awareness at different historical stages of the development of civilization. It was analyzed the connection between public relations and the formation of a person's morality. It was revealed the essence of the modern approaches to solving the problems of morality.

It was detected the factors that affect the formation of moral awareness and self-awareness in the process of personal development, among which the influence of educators (parents, teachers) on the child, their ability to find ways to solve the problem of moral choice and teach that children, the influence of social institutions on personality development.

It was considered the approaches to the development of moral awareness in ontogenesis. It was determined the conditions and mechanisms that affect the development of moral awareness in pre-school, elementary school, teen-age and young adulthood.

Keywords: moral development, moral self-consciousness, moral norm, consciousness, education.

УДК 159.922.6

О.Г. СТАВИЦЬКА

САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ПСИХОЛОГА ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ

Резюме. У статті розглядаються особливості самопрезентації психолога консультанта з допомогою невербальних засобів спілкування, як складової його професійного іміджу та аналізуються стратегічні особливості, які забезпечують ефективність консультативного процесу. Здійснено аналіз основних компонентів невербальної самопрезентації з огляду її важливості для професійної діяльності психолога-практика у процесі консультативної бесіди. Визначені види, типи, елементи та функції невербальних засобів та вказано на значимість їх цілісного аналізу. Умовою вивчення невербальних компонентів виступає розгляд сукупних ознак, які передають емоційно-оцінне ставлення психолога консультанта до комунікативного акту, а також розгляд невербальних компонентів, як інструментів самовираження, які несуть інформацію про стан учасників спілкування, їх ставлення і до співрозмовників, і до змісту самих висловлювань зважаючи на те, що сукупність невербальних проявів доцільно розглядати в єдності міміки з жестукуляцією та фонаційними компонентами невербальної поведінки, станами та почуттями людини, оскільки саме останні є найбільш представленими в репертуарі невербальної поведінки, легше піддаються декодуванню та наділені самопрезентаційними характеристиками. Вказано на те, що самопрезентаційні технології практичного психолога забезпечують формування його позитивного персонального професійного іміджу.